

СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА ПЕТЪР УЗУНОВ
„СИНЕРГИЯТА В АНТРОПОЛОГИЧЕСКОТО УЧЕНИЕ НА
ПРЕПОДОБНИ МАКСИМ ИЗПОВЕДНИК“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА
СТЕПЕН „ДОКТОР“ ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ
2.4. РЕЛИГИЯ И ТЕОЛОГИЯ
от проф. дфн Нина Димитрова

Петър Узунов е магистър по богословие (1995) и по философия (1999), от 2018 до 2022 г. е редовен докторант в катедрата по *Систематическо богословие* към Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Документите по процедурата за защита на дисертационния му труд са пълни. По темата на този труд са депозирани три публикации. Предоставена е информация за участие в научен проект, както и за електронни публикации в тезауруса на богословието на преп. Максим Изповедник (25 статии върху богословски термини).

За член на научното жури по настоящата процедура съм назначена със заповед на Ректора на СУ № РД 38-336 от 07. 07. 2023.

Предложената дисертация, посветена на идеите на св. Максим за синергията между Бога и човека в делото на спасението, е в общ обем от 178 стр. Тя съдържа кратък предговор (който не фигурира в съдържанието на автореферата), списък на съкращенията, увод, три глави, заключение и списък на използваната и цитирана литература, наброяващ заглавия от следните рубрики: извори, светоотечески издания, справочни издания, речници и изследвания.

Структурата, достатъчно детайлизирана, отговаря на вътрешната логика на изследването. Уводът съдържа мотивацията на автора за заниманията с избраната тема, като обсъжда нейната значимост, както и обстоятелството, че въпреки важното място, което аскетиката заема в учението на св. Максим Изповедник, тя не е била предмет на самостоятелно проучване.

В увода е формулирана целта на дисертационния труд – проучване на синергийното единение между Бога и човека според антропологията на св. Максим, осъществимо чрез решението на конкретни задачи. Анонсирана е съвкупността от предвидени методи – историко-аналитичен и систематичен, както и сравнителен анализ; посочени са обектът и предметът на изследването, а също и състоянието на световната наука върху творчеството на св. Максим, с акцент и върху българския принос в това отношение.

Първата глава – „Контекстът на източниците“, включва животоописание на св. Максим в контекста на епохата – *трудното* за Византия време на монотелитската полемика, както и кратък очерк върху идеите на главните представители на кападокийското богословие. С апофатичното богословие на Дионисий Ареопагит, оказал важно влияние върху мисленето на св. Максим, завършва тази първа част на дисертацията.

Втората глава, назована „Божият промисъл и свободата на творението“, започва с параграфа „Божественият Логос и логосите на съществуващото“, твърде съществен за цялостното впечатление от изследването, доколкото именно учението за логосите у византийския богослов е утвърдено като негов принос в християнската онтология. Разяснено е в детайли и неговото разбиране за *енергиите-логоси*, чрез които се осъществява действието на Бог в света като Творец. По-нататък в тази част от изследването са коментирани важни антропологически тези – за човека като образ на предвечното Слово, като своеобразен онтологичен център на съществуващото; за съотношението между душа и тяло според възгледите на св. Максим и акцент върху неговото виждане за богообразността на цялостния състав на човешката природа – телесен и душевен; за съотношението между природа и ипостас (респективно за уникалността на съставната ипостас при Христос). Добро впечатление оставя анализът на разликите между естествена и гномична воля според Максим Исповедник, специалното внимание върху гномичната воля, доколкото тя е, която определя поведението на човека след грехопадението. На грехопадението и последиците от него в плана на антропологията е посветен отделен параграф, последван от такъв за смъртта (разглеждана от св. Максим в онтологичен и

сотириологичен аспект), за тайната на Въплъщението. Дискутирани са концепциите за монотелизма и моноенергизма и тяхното философско обосноваване.

Третата глава – „Синергията“, е замислена като най-важната в труда, затова започва с предварително разяснение на понятието *τροπος* (важно с оглед на разбирането на същността на синергията), респективно със съотношението *λογος – τροπος* у св. Максим. Следва изложение на учението за нетварните енергии като сърцевина на източноправославната духовност, като в това отношение докторантът е облагодетелстван от наличните български разработки по темата, дело и на авторитетни учени от факултета.

Петър Узунов представя разликата между западното и източното разбиране на богопознанието, акцентира върху източното разбиране за богословието като едновременно богомислие и богообщение, коментира влиянието на Дионисий върху св. Максим, прокарва паралел между неоплатонистката и християнската философия/антропология, показва как на нивото на апофатичното богословие гносисът и вярата са едно. Особено внимание е отделено на представите на св. Максим за крайната цел на човешкото съществуване като осъществяване на Божествения замисъл по отношение и на човека, и на творението като цяло. По-нататък се анализират степените на подвижническия живот според св. Максим, както и много други важни за антропологията на византийския богослов теми, със специален акцент върху аскетата като автентичния начин на живот на християнина. Накрая е представено учението на св. Максим за обожението – като учение, в което светоотеческата традиция намира своята най-пълна разработка. Богословско-философският анализ е достатъчно обстоен и осъществен на добро теоретично ниво.

Няколко думи за автореферата на дисертацията – той не толкова я представя, колкото е нейна съкратена версия. Но по-големият проблем е с формулировката на научните приноси на изследването – проблем, отбелязан и на вътрешното обсъждане на труда.

В обобщение – цялостното ми впечатление от дисертацията на Петър Петков Узунов е за професионално осъществено богословско изследване на значима тема и като член на научното жури ще гласувам с „да“ той да получи исканата образователна и научна степен „доктор“ в Професионално направление 2.4. Религия и теология.

31. 08. 2023

Подпис: